

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านของชุมชนบนพื้นที่สูง โครงการย่อยที่ 1 การใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าเพิ่มพืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์พื้นที่สูง

รวบรวมองค์ความรู้ตำรับยาพื้นบ้าน/สมุนไพรกลุ่มโรคสำคัญ 5 พื้นที่ ได้แก่ 1) บ้านห้วยมะเขาก พบมีผู้รู้/หมอพื้นบ้าน จำนวน 2 ราย และมียาพื้นบ้าน 10 องค์ความรู้ (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ วาวี) 2) บ้านสมุนใหม่ พบผู้รู้/หมอพื้นบ้าน จำนวน 3 ราย และมียาพื้นบ้าน 7 องค์ความรู้ บ้านละแบ๋ยา พบผู้รู้/หมอพื้นบ้าน จำนวน 1 ราย และมียาพื้นบ้าน 4 องค์ความรู้ (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ สะเนียน) 3) บ้านปางยาง พบผู้รู้/หมอพื้นบ้าน จำนวน 3 ราย และมียาพื้นบ้าน 12 องค์ความรู้ บ้านขุนภู พบผู้รู้/หมอพื้นบ้าน จำนวน 2 ราย และมียาพื้นบ้าน 5 องค์ความรู้ (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ปางยาง) 4) บ้านแม่หลองหลวง พบผู้รู้/หมอพื้นบ้าน จำนวน 1 ราย และมียาพื้นบ้าน 14 องค์ความรู้ บ้านบุญมะ พบผู้รู้/หมอพื้นบ้าน จำนวน 1 ราย และมียาพื้นบ้าน 7 องค์ความรู้ (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ สบโขง) 4) บ้านห้วยเป้า พบผู้รู้/หมอพื้นบ้าน จำนวน 2 ราย และมียาพื้นบ้าน 6 องค์ความรู้ (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ห้วยเป้า)

คุ้มครองตำรับยาพื้นบ้านและขึ้นทะเบียนหมอพื้นบ้าน จำนวน 3 ตำรับ ในพื้นที่ โหล่งขอด ได้แก่ ตำรับสมุนไพรแก้โรคลม ตำรับสมุนไพรรักษานิว ตำรับสมุนไพรอบตัว

ศึกษาวิธีการเพาะปลูกพืชสมุนไพรที่มีศักยภาพร่วมกับเกษตรกรให้มีมาตรฐาน ได้เก็บข้อมูลการปลูกสมุนไพร 3 ชนิด (อายุ 2 ปี) ขมิ้น ขิง และไพล ได้แก่ น้ำหนักหัว ความหนาของหัว ความยาวของหัว จำนวนเหง้า ความหนาของเหง้า ขนาดรอบวงด้านใน ขนาดรอบวงด้านนอก ความสูงของต้น ความยาวของใบ ความกว้างของใบ ความยาวของข้อ-ปล้องของหัว น้ำหนักสด ใน 6 พื้นที่ คือ ห้วยเป้า โหล่งขอด ปางมะโอ ดอยปู่ย แม่มะลอ สบโขง และปางหินฝน และศึกษาวิธีการเพาะปลูกพืชสมุนไพรที่มีศักยภาพเบื้องต้น 1 ชนิด คือ มะขามเครือ จำนวน 200 ต้น ในพื้นที่ 2 แห่ง คือ ห้วยเป้า และโหล่งขอด

สนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูการปลูกพืชสมุนไพรในยาพื้นบ้าน สำหรับใช้ประโยชน์ในชุมชนทดแทนการเก็บหาจากป่า 2 ชนิด ได้แก่ 1) เฮาเที จำนวน 60 ต้น ณ โครงการฯ สบโขง 2) สังกะยา จำนวน 650 ต้น ในพื้นที่ 4 แห่ง คือ แม่สลอง ปากกล้วย โหล่งขอด และดอยปู่ย

สนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ประโยชน์ยาพื้นบ้านในชุมชน 5 พื้นที่ 13 ตำรับ/เรื่อง ได้แก่ กล้วยอติเมต บ้านป่าเกี๊ยะ (ศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น) ผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรขับสารพิษ ประเภทยาต้ม/ชาขิง (ศูนย์ฯ ห้วยสั่มป่อย) ผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรสังหยา ประเภทยาต้ม/ชาขิง (ปากกล้วย) ลูกประคบน้ำ (โป่งคำ) ตำรับยาสมุนไพรอบตัว ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคลมทุกชนิด ตำรับยาสมุนไพรรีแพร์ ตำรับยาสมุนไพรบำรุงร่างกาย (ทานชาย) ตำรับยาสมุนไพรรักษาป่าไผ่เลือด (ไซ้บ) ตำรับยาสมุนไพรแก้ป่าไผ่ (ต้มดื่ม) และตำรับยาสมุนไพรรักษาโรคนิว (โหล่งขอด)

คำสำคัญ สมุนไพร ภูมิปัญญา มาตรฐานวัตถุดิบ ตำรับยาพื้นบ้าน พื้นที่สูง

Keywords Medicinal Plants, Local Wisdom, Product Spec, Folk Medicine, Highland